

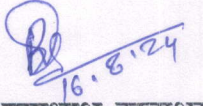
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केंद्रीय विश्वविद्यालय)

बी-04, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र कटवारिया सराय, नई दिल्ली-110016

सत्यापन प्रमाणपत्र

(प्राचीन न्याय वैशेषिकम्)

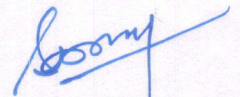
1. प्रमाणित किया जाता है कि शास्त्री में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।
2. प्रमाणित किया जाता है कि आचार्य में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।
3. प्रमाणित किया जाता है कि विशिष्टाचार्य में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।


16.8.24
विभागाध्यक्ष हस्ताक्षर

नाम: प्रो. रामकृष्ण शर्मा

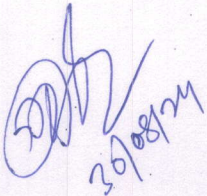
दिनांक: 16.8.2024

सत्यापित
VERIFIED



कुलसचिव / Registrar

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016


30/8/24

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
न्यायविभागः (PSO)

विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यः

- ❖ पाठ्यक्रमः द्विवर्षीयोऽस्ति ।
- ❖ वर्षद्वये चत्वारि सन्त्राणि भविष्यन्ति ।
- ❖ अस्यां कक्षायां विशिष्टग्रन्थानां टीकाग्रन्थानाञ्च अध्ययनं भविष्यति ।
- ❖ प्राचीनन्यायवैशेषिकसम्बन्धितछात्रान् विशेषतया अध्ययनं कारयिष्यति ।
- ❖ वर्षद्वये वैशेषिकदर्शनस्य 'प्रशस्तपादभाष्यम्', उदयनाचार्यस्य 'किरणावलीटीका', शङ्करमिश्रस्य 'न्यायसूत्रोपस्कारटीकां' वैशेषिकदर्शनस्य वैशिष्ट्यादि विषयान् ग्रन्थान् च अध्यापयिष्यति ।
- ❖ वर्षद्वयाभ्यन्तरे न्यायशास्त्रसम्बन्धितानां निम्नलिखितानां ग्रन्थानाम् अध्ययनं भविष्यति, येन छात्राः प्रगाढज्ञानं प्राप्स्यन्ति ।

जयन्तभट्टस्य न्यायमञ्जरी

वात्स्यायनस्य न्यायभाष्यम्

उद्योतकरस्य न्यायवार्तिकम्

- ❖ विशेषरूपेण न्यायवैशेषिकछात्रेषु नव्यन्यायशास्त्रस्य (भारतीयतर्कशास्त्रस्य) विशिष्टज्ञानं वर्धेत, तथा परिष्कारशैल्याः परिज्ञानं भवेदतः 'व्याप्तिपञ्चकं' (माथुरी) सिद्धान्तलक्षणञ्च अनयोः द्वयोः ग्रन्थयोः अध्यापनं भविष्यति, येन नव्यन्याये प्रतिपादितपारिभाषिकशब्दानां युक्तीनाञ्च ज्ञानं परिस्कारञ्च भविष्यति ।

- ❖ 'प्रशस्तपादभाष्यस्य' अध्ययनाध्यापनाभ्यां वैशेषिकप्रतिपादितानां पदार्थानां द्रव्यानां गुणानाञ्च विशेषपरिज्ञानं भविष्यति । येन गुरुत्वद्रवत्वस्नेहानां परमाणुगुणानाञ्च विशिष्टज्ञानेन सह वैज्ञानिकदृष्ट्या 'पाकजप्रक्रियां ज्ञात्वा अध्येता आधुनिकविज्ञानेन सह तुलनात्मकाध्ययने समर्थो भविष्यति ।
- ❖ बुद्धिभेदानां ज्ञानार्थं बुद्धितत्त्वं स्वीकृत्य सूत्रकारः यदकथयन् तत्रापि प्रशस्तपादस्य यो परीक्षणपद्धतिः अस्ति, तस्याः पद्धत्याः परिज्ञानात् प्रत्यक्षानुमानप्रकरणे वैशेषिकस्य दर्शनदृष्टेः सम्यक् परिज्ञानं छात्राणां भविष्यति ।
- ❖ आधुनिकन्यायालये विचारसमये ये दोषाः वादिप्रतिवादिनोः भवन्ति, तेषां तत्त्वानां विवेचनं न्यायवैशेषिकदर्शने हेत्वाभासादीनां प्रतिपादनकालेऽभवत्, येषाम् अध्ययनेन छात्राः गहनचिन्तने समर्थो भविष्यन्ति ।
- ❖ वैशेषिकसूत्रोपस्कारेऽपि न्यायवैशेषिकसम्बन्धितमतानामुपस्थापनं चिन्तनञ्च प्राप्यते अतः छात्राः तेषां विशेषाध्ययनं करिष्यन्ति ।
- ❖ बौद्धदर्शनाभिमतं प्रामाण्यचिन्तनं बौद्धादिदर्शनेऽभवत् तथा वेदप्रामाण्यचिन्तनं जयन्तभट्टस्य विरचितेन न्यायमञ्जरी ग्रन्थेन अध्येता कर्तुं शक्यते ।
- ❖ आधुनिककाले सञ्चारमाध्यमस्य या परिकल्पना वर्तते, सा न्यायशास्त्रस्य व्याख्यानप्रसङ्गे वर्तते, अतः अस्यापि अध्ययनं करिष्यन्ति ।
- ❖ शब्दं शब्दशक्तिञ्च अन्येभ्यो जनेभ्यः अवबोधनाय शास्त्रेषु निहितानां वैज्ञानिकतत्त्वानां परिज्ञानं छात्राः करिष्यन्ति । यथा 'वीचीतरङ्गन्यायेन', 'कदम्बमुकुलन्यायेन' तरङ्गात्मकध्वनिविज्ञानस्य स्वरूपपरिज्ञानात् आधुनिकभौतिकतन्त्रविज्ञाने छात्राणां प्रवेशो भविष्यति ।

- ❖ जीवनस्य कल्याणाय, समाजोत्थानाय, सम्यग्वातावरणनिर्माणाय, आत्मनो नियन्त्रणाय, अदृष्टतत्त्वानां परिज्ञानाय च विविधतत्त्वानां ज्ञानमपेक्षितमस्ति । अतः उक्तानां तत्त्वानामध्ययनमध्यापनञ्च भविष्यति ।
 - ❖ पुनर्जन्मवादविषये मोक्षवादविषये च न्यायवैशेषिकस्य अन्येषां दार्शनिकानाञ्च यच्चिन्तनं वर्तते, तस्य अध्ययनमालोचना च भाष्यादिग्रन्थमाध्यमेन भविष्यति, येन छात्रेषु छात्राणां मानवमूल्यसम्बन्धित विषयाणां ज्ञानं सृष्टिरहस्यं च ज्ञानं भविष्यति ।
 - ❖ पाकजप्रक्रिया, परमाणुभ्यः संसारस्य सृष्टिः, सृष्टेः विनाश चेत्यादीनां गम्भीरचिन्तनं शास्त्रेषु निहितमस्ति । येषामध्ययनेन छात्राणामवबोधस्तरः वर्धते, येन नूततज्ञानेन सह साम्यता भविष्यति । एवं छात्राः आधुनिक वैज्ञानिकचिन्तनेन सह प्राचीनः भारतीयज्ञानपरम्परा प्राप्तचिन्तनस्य तुलनात्मकमनुप्रयोगं कर्तुं शक्यन्ति ।
 - ❖ प्राचीनन्याय-वैशेषिकदर्शनयोः परिचयमाधारीकृत्य छात्राणां विशेषाध्यापनं भविष्यति।
 - ❖ वर्षद्वयाभ्यन्तरे (वैशेषिकदर्शन) प्रशस्तपादभाष्यम्, उदयनाचार्यस्य किरणावलीटीका, शंकरमिश्रस्य सूत्रसहिता उपस्कारटीका, वैशेषिकदर्शनस्य वैशिष्ट्यमित्यादि ग्रन्थानां विषयाणाञ्च अध्यापनं भवति ।
 - ❖ वर्षद्वयाभ्यन्तरे न्यायशास्त्रमधिकृत्य जयन्तभट्टस्य न्यायमञ्जरी, भासर्वज्ञस्य न्यायसारः, वात्स्यायनस्य न्यायभाष्यम्, उद्योतकरस्य न्यायवार्तिकम्, न्यायदर्शनस्य उद्भवविकासश्चेति ग्रन्थानामध्यापनं भवति।
- विशेषतः न्याय-वैशेषिक छात्राणां नव्यन्यायशास्त्रे भारतीय (तर्कशास्त्रे) विशिष्टं ज्ञानं परिणामञ्च भवेत् तदर्थं नव्यन्यायशास्त्राणां व्याप्तिपञ्चकम् (माथुरी) सिद्धान्तलक्षणम् इति ग्रन्थद्वयस्य अध्यापनं भवति येन नव्यन्यायप्रतिपादितानां पारिभाषिकशब्दानां युक्तीनां परिज्ञानं भवति ।
- ❖ प्रशस्तपादभाष्यग्रन्थस्याध्ययनेन अध्यापनेन च वैशेषिकोक्त पदार्थानां द्रव्याणां गुणादीनाञ्च विशेषपरिज्ञानं करोति, येन परमाणूनां गुरुत्व, द्रवत्व, स्नेहादीनां विशिष्टज्ञानेन सह वैज्ञानिकदृष्ट्या उपर्युक्ततत्त्वानां परिशीलयितुं शक्यते छात्रैः।

- ❖ बुद्धितत्त्वमाधारीकृत्य सूत्रकारैः यदभाषितं तत्रापि प्रशस्तपाराचार्यस्य या परीक्षणपद्धतिः विद्यते तस्याः पद्धतेः परिज्ञानेन सह प्रत्यक्षानुमान प्रकरणे वैशेषिकानामपि दृष्टेः सम्यक् परिज्ञानं छात्राणां भवति ।
- ❖ आधुनिकन्यायालये विचारवेलायां ये दोषाः वादिप्रतिवादिभ्यां समुपस्थाप्यन्ते तादृशं तत्त्वमाधारीकृत्य वैशेषिकदर्शने न्यायदर्शने च हेत्वाभासस्य या परिकल्पना विद्यते तादृशं गभीरचिन्तनं छात्रैः विधीयते।
- ❖ उपस्कारेऽपि यादृशं विशिष्टं चिन्तनं न्यायवैशेषिकशास्त्राणां मतमुपस्थाप्य कृतं तस्यालोडनमपि छात्रैः क्रियते ।
- ❖ प्रमाणविषये बौद्धादिदर्शनं यद् गभीरचिन्तनं विद्यते तस्यखण्डनाय वेदप्रामाण्यसंरक्षणाय च जयन्तभट्टस्य यच्चिन्तनं विद्यते तस्य सम्यग्ध्ययनं बोधं च छात्रैः क्रियते।
- ❖ साम्प्रतिकयुगे सञ्चारमाध्यमस्य या परिकल्पना दरीदृष्यते तस्याः कल्पनायाः प्रारम्भः न्यायशास्त्रे अभूदिति कथात्रयप्रसङ्गे भासर्वज्ञैः सम्यक् प्रतिपादितम्। तस्याध्ययनं छात्रैः क्रियते।
- ❖ अन्यान् जनान् प्रतिवोधयितुं शब्दस्य, शब्दशक्तेश्च यत् प्राधान्यं विद्यते एवञ्च वीचीतरङ्गन्यायेन (साम्प्रतिके तरङ्गात्मकध्वनियन्त्रेण) अन्योक्तशब्दस्य, यच्छ्रवणं भवति तत्र या वैज्ञानिकता तस्याः वैज्ञानिकताया अपि परिज्ञानं छात्रैः क्रियते ।
- ❖ जीवनस्य सर्वविधकल्याणार्थं समाजोत्थानाय समाजे सम्यक् वातावरणप्रतिष्ठापनार्थं स्वात्मानं नियन्त्रिताय च अदृष्टतत्त्वस्य, आत्मतत्त्वस्य, मनस्तत्त्वस्य च सम्यक् परिज्ञानं अपेक्षितमस्ति। तदर्थं एतेषां तत्वाम मध्ययनमध्यापनञ्च भवति।
- ❖ पुनर्जन्मवादे मोक्षवादे च न्यायवैशेषिकयोः अन्येषां दार्शनिकानामत्र या मतिः तस्याः आलोडनं भाष्यादिग्रन्थदिशा क्रियते येन छात्राणां मानवमूल्य-अवबोधनं समुत्पद्यते।
- ❖ वैज्ञानिकदिशा पाकजप्रक्रियायाः परमाणुतः जगतः सृष्टिः इति सर्गप्रक्रियायाः यद्गभीरचिन्तनं शास्त्रे विद्यते तेषामध्ययने सम्यक् परिज्ञानं छात्राणां भवति । येन आधुनिकैः सर्गविषये यदुपपादितं तेषां परीक्षणं गवेषणञ्च कर्तुं शक्यते।
- ❖ समाजोन्मुखीकरणम्- न्यायशास्त्रस्य अध्ययनेन विशेषतः न्याय-धागाः कमेसु न्याय अन्याययो युक्त्ययुक्तयोः नैतिकानैतिकयोः पापपुण्ययोः (धर्माधर्मयोः) आत्मानात्मयोः, खलसज्जनयोः, कर्तव्याकर्तव्ययोः, कर्माकर्मयोः परिशिलयितुं समर्थो भवति ।
- ❖ आलोचनात्मकं ज्ञानम्- न्यायशास्त्रध्ययनेन तार्किकयोग्यतायाः सुप्रकाशः सततं सम्भवति, यतः तेषां वादजल्प वितण्डेति कथात्रयाणां सम्यक् परिज्ञानं भवति। एवञ्च जल्पवितण्डयोः येषां

छलजातिनिग्रहस्थानानां पदार्थानामुपयोगो भवति तेषामपि सम्यक् परिज्ञानं भवति यस्मात् कारणात् अन्येषु शास्त्रेषु प्रतिपादितानां तत्वानामालोचनं कर्तुं सामर्थ्यं प्राप्नुवन्ति छात्रः।

- ❖ समीक्षात्मकं ज्ञानम्-नव्यन्यायपदार्थतत्त्वस्य, सम्बन्धतत्त्वस्य यादृशं सूक्ष्मविवेचनं विद्यते तादृशस्य तत्त्वस्य विवेचनं शास्त्रन्तरेषु नोपयुञ्जते इत्यतः उपर्युक्ततत्त्वानां सम्यग् अधीत्य न्यायशास्त्रीयच्छात्रैः शास्त्रन्तर-प्रतिपादिततत्त्वानां समाजे प्रतिपादितचिन्तनानां सम्यक् समीक्षितुं शक्यते न्यायविषयकच्छात्रैः।
- ❖ सम्प्रेषणकौशलम् प्रमाणप्रमेयहेत्वाभासपदार्थानां यथार्थज्ञानेन अपशब्दव्यवहारं परित्यज्य निर्दुष्टशब्दव्यवहारमूलकसम्प्रेषणकौशलस्य अभिवृद्धिः न्यायशास्त्रध्ययनेन सततं वर्द्धते । येन समाजे व्याख्यानवेलायां, विवेचनवेलायां, प्रतिपादनवेलायाञ्च न्यायशास्त्रीयछात्राणां पराकाष्ठां द्योत्यते। शास्त्राणां विवेचनेषु सम्प्रेषणकौशलं सततं परिवर्धते।
- ❖ वैज्ञानिकपक्षपरिज्ञानम्-न्यायवैशेषिकतन्त्रे ये पदार्थाः सन्ति तेषां परिज्ञानेन आधुनिकैः वैज्ञानिकैः सह युक्तिपूर्वकं स्वपक्षस्थापने समर्थाः भवन्ति। यतः न्यायवैशेषिकतन्त्रे या परमाणुविद्या, गुरुत्वविद्या, पाकजप्रक्रिया, सृष्टिप्रक्रिया प्रभृति विद्यानां परिज्ञानं शास्त्रस्यास्याध्ययनेन सम्भवति। अस्मात् कारणात् अस्य विभागस्य छात्रैः भौतिकवैज्ञानिकैः जैविकवैज्ञानिकैः सह तुलनात्मकविचारः सम्पादयितुं शक्यते ।
- ❖ न्यायिकपक्षज्ञानम्- न्यायवैशेषिकतन्त्रे प्रमाणविद्यायाः यादृशः विचारः विद्यते, विशेषतः प्रत्यक्षप्रक्रियायां सन्निकर्षादिः परिज्ञानम्, एवञ्च अनुमाने हेत्वादीनां यादृशं चिन्तनम् च विद्यते तत् परिज्ञानेन आधुनिक न्यायालये सुदृढतया स्वपक्षस्थापयितुं संरक्षितुं च समर्थाः भवन्ति।
- ❖ व्यावहारिकपक्षज्ञानम्- शाब्दबोधशास्त्रं ज्ञात्वा सुशब्दापशब्दयोः विवेचनं कृत्वा च समाजे व्यवहर्तुं समर्थाः भवन्ति। यतोहि शक्त्या लक्षणया च तादृशानां शब्दानां प्रयोगः विशेषतः न्यायशास्त्रधीयानः छात्रः कर्तुं प्रभवन्ति।
- ❖ अनुसन्धानक्षमता विकासः- न्याय-वैशेषिकतन्त्रे पूर्वपक्षरूपेण अन्येषां शास्त्रकाराणां मतमुल्लिखितं विद्यते, येन अपरेषां सिद्धान्तानां परिज्ञानं भवत्येव । अतएव अनुसन्धानक्षेत्रे न्यायविभागीयाः छात्रः सम्यग्रूपेण शास्त्रनुमोदितज्ञानरीत्या अनुसन्धातुं समर्थाः भवन्ति।
- ❖ आजीविकाग्रहणसामर्थ्यम्- न्याय-वैशेषिकतन्त्रमधीत्य छात्रः शैक्षणिकसंस्थासु (विश्वविद्यालयेषु, महाविद्यालयेषु, माध्यमिकशिक्षायाम्) वृत्तिं लभन्ते पुनः तदतिरिच्य I.I.T प्राशासनिकसेवाक्षेत्रेषु महद्योगदानं कर्तुं सक्षमाः भवन्ति।

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यप्रथमसत्रम्, प्रथमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code-C-01 पत्रनाम /Paper Name- प्रशस्तपादभाष्यम्, प्रशस्तपादाचार्यविरचितम् (आदितः गुणनिरूपणे विभागप्रकरणान्तो भागः),

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ वैशेषिकदर्शनस्य परिचयं ज्ञास्यति। ❖ मङ्गलश्लोकस्यार्थं ज्ञास्यति। ❖ पदार्थानां विशिष्टाध्ययनं भविष्यति। ❖ पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्यविज्ञानं भविष्यति। ❖ द्रव्याणां विशिष्टाध्ययनं भविष्यति। ❖ द्रव्याणां साधर्म्यवैधर्म्यविज्ञानं भविष्यति। ❖ पृथिवी-जल-तेजो-वायूनां स्वरूपविज्ञानं भविष्यति। ❖ सृष्टिप्रक्रियायाः निर्वचनं भविष्यति। ❖ आकाशादिद्रव्याणां विशिष्टाध्ययनं भविष्यति। ❖ गुणानां स्वरूपविज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पदार्थानां विशिष्टं ज्ञानं भविष्यति येन टीकोपटीकानामालोडनं कर्तुं समर्थो भविष्यति। ❖ प्रशस्तपादभाष्यदिशा पृथिवी-जल-तेजो-वायूनां स्वरूपं ज्ञात्वा वैज्ञानिकदृष्ट्या विश्लेषणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सृष्टिसंहारविषये आचार्यमतं ज्ञात्वा वैज्ञानिकरीत्या समीक्षणे समर्थो भविष्यति। ❖ आकाशादिद्रव्याणां स्वरूपं ज्ञात्वा तेषामुपयोगित्वप्रतिपादने समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ गुणस्वरूपं ज्ञात्वा साधर्म्य-वैधर्म्यप्रकाशने समर्थो भविष्यति। ❖ रूप-रस-गन्ध-स्पर्शस्वरूपं ज्ञात्वा पाकजप्रक्रियायां वैज्ञानिकपक्षमनुसरणे समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ संख्या-परिमाण-पृथक्त्वगुणानां विशिष्टविश्लेषणे समर्थो भविष्यति। ❖ संयोग-विभागयोः स्वरूपं ज्ञात्वा विशिष्टव्याख्याने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. वैशेषिकदर्शनस्य परिचयं प्राप्स्यति 2. पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्यं ज्ञास्यति 3. पृथिवीजलादीनां द्रव्याणां परिज्ञानं करिष्यति। 4. सृष्टिप्रक्रियायाः परिज्ञानं करिष्यति। 5. पाकजप्रक्रियायाः क्षणप्रक्रियायाश्च विशेषज्ञानं प्राप्स्यति। 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

अचार्यप्रथमसत्रम्, द्वितीयपत्रम्
पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code-C-02 (PNV)

पत्रनाम /Paper Name- न्यायमञ्जरी, आचार्यजयन्तभट्टविरचिता (आरम्भतः प्रमाणाविभागाक्षेपपर्यन्ता।)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ न्यायदर्शनस्य परिचयं ज्ञास्यति। ❖ मङ्गलश्लोकानाम् अर्थज्ञानं भविष्यति। ❖ शास्त्राध्ययनस्य प्रयोजनं ज्ञास्यति। ❖ न्यायशास्त्रस्य विद्यास्थानत्वं ज्ञास्यति। ❖ चतुर्दशविद्यास्थानानां परिचयोः भविष्यति। ❖ शास्त्रारम्भस्य प्रयोजनं ज्ञास्यति। ❖ न्यायप्रथमसूत्रार्थस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ संशयादिपदार्थानां पृथक्स्वीकारे युक्तिं ज्ञास्यति। ❖ प्रमाणस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ सामग्रीस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ बौद्धाभिमतानां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ प्रामाण्यविषये आचार्याणां मतोपस्थापनं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शास्त्राध्ययनस्य प्रयोजनं ज्ञात्वा शास्त्रप्रवृत्तौ सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ न्यायशास्त्रस्य विद्यास्थानत्वं ज्ञात्वा चतुर्दशविद्यास्थानेषु न्यायस्य प्राथम्यविश्लेषणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शास्त्राधिकारित्वं ज्ञात्वा शास्त्राध्ययने विश्लेषणे च सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ प्रथमसूत्रार्थं ज्ञात्वा संशयादिपदार्थनिर्वचने युक्तिसामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाणस्योपयोगित्वनिर्धारणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ बौद्धादिमतं ज्ञात्वा स्वसिद्धान्तविश्लेषणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रामाण्यपदार्थं ज्ञात्वा बौद्धमतनिराकरणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ सांख्यपक्षं ज्ञात्वा न्यायदिशा तदपाकरणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. न्यायस्य प्रथमसूत्रस्य यथार्थनिर्णये योग्यो भविष्यति । 2. चतुर्दशविद्यास्थानेषु न्यायशास्त्रस्य विशेषज्ञानं प्राप्स्यति । 3. न्यायशास्त्रस्य परिचयं प्राप्स्यति । 4. प्रमाणस्य लक्षणविचारे दक्षो भविष्यति । 5. शब्दधात्वर्थयोः समीक्षणे निपुणो भविष्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यप्रथमसत्रम्, द्वितीयपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-03 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- भासर्वज्ञप्रणीतः न्यायसारः, वासुदेवसूरिकृतपदपञ्चिकासहितः(“आदितः सोऽयं परमो न्यायः” वाक्यान्तोभागः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ मङ्गलश्लोकार्थं ज्ञास्यति। ❖ प्रमाणस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ संशयविपर्यययोः स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ प्रत्यक्षस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ प्रत्यक्षभेदानां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ सन्निकर्षस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ अनुमानस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ व्याप्तिस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ अनुमानभेदानां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ हेतुभेदानां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ व्याप्तिभेदानां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ हेत्वाभासानां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ पञ्चावयवानां स्वरूपं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाणलक्षणं ज्ञात्वा तस्य व्यवहारोपायिकत्वं साधयिष्यति। ❖ संशयादीनां स्वरूपं ज्ञात्वा प्रवृत्तौ सार्थकत्वं साधयिष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रत्यक्षस्वरूपं ज्ञात्वा सर्वप्रमाणोपजीव्यत्वं साधयिष्यति। ❖ अयोगिप्रत्यक्षे सन्निकर्षाणामुपयोगित्वं साधयिष्यति। ❖ योगिप्रत्यक्षस्वरूपनिर्धारणे समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमानस्य सार्थकत्वं साधयिष्यति। ❖ अविनाभावस्य स्वरूपपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ परार्थानुमानस्य व्यवहारोपायिकत्वं साधयिष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ हेत्वाभासानामुपोगित्वप्रतिपादने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाणलक्षणे न्यायसर्वज्ञस्य मतं ज्ञास्यति। ❖ संशयादीन् पदार्थान् ज्ञास्यति। ❖ सन्निकर्षाणां ज्ञातारं भविष्यति। ❖ अनुमानस्य तस्यावयवानाञ्च ज्ञानं भविष्यति। ❖ हेत्वाभासादेः विशेषज्ञानं प्राप्स्यति। 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यप्रथमसत्रम्, चतुर्थपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-04 (PNV)

पत्रनाम /Paper Name- व्याप्तिपञ्चकम्, म-म गङ्गेशोपाध्यायविरचितम्,माथुरीसहितम्,("प्रथमलक्षणान्तम्")

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमानप्रामाण्यस्य ज्ञानं भविष्यति । ❖ पूर्वपक्षव्याप्तेः प्रथमलक्षणस्य समासप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ सम्बन्धनिवेशस्य प्रयोजनं ज्ञास्यति । ❖ पारिभाषिकशब्दानां परिचयो भविष्यति । ❖ स्थलानुरोधेन हेतुतावच्छेदक-साध्यतावच्छेदकादिसम्बन्धानां प्रयोजनं ज्ञास्यति । ❖ तत्तत्स्थलाभिप्रायेण अव्याप्त्यादिदोषनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ अत्यन्ताभावादिघटितस्थलानां परिज्ञानं भविष्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमानप्रामाण्यव्यवस्थापने अन्येषां मतं ज्ञात्वा ग्रन्थकारस्य मतप्रकाशने समर्थो भविष्यति । ❖ प्रथमलक्षणस्य समासनिर्वचने शास्त्रीयपद्धतिबोधने समर्थो भविष्यति । ❖ वृत्तित्वसामान्याभावविचारे बुद्धेः विकासो भविष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सम्बन्धस्य स्वरूपं ज्ञात्वा सम्बन्धमुद्रया वस्तूनां व्यवस्थापने चिन्तने विवरणे च स्वीयतार्किकयोग्यतां समुत्पादयिष्यति । ❖ न्यायाभिमतपारिभाषिकशब्दार्थं ज्ञात्वा व्यवहारदशायां तत्प्रतिपादने कौशलमभिवर्द्धयिष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अधिकरणपदार्थविमर्शने स्वीययोग्यतां सम्पादयिष्यति । ❖ तत्तत्स्थलाभिप्रायेण अव्याप्त्यादिदोषनिराकरणे स्वीयां योग्यतां समुत्पादयिष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ग्रन्थकारेतरनैयायिकानां चिन्तनकौशलं ज्ञात्वा स्वीयप्रतिपादनकौशलमभिवर्धयिष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. अनुमानप्रामाण्यपरीक्षायाः परिज्ञानम् करिष्यति । 2. प्रथमलक्षणे समासविचारप्रक्रियायाः परिज्ञानं करिष्यति । 3. साध्याभावपदार्थस्य विमर्शं दक्षो भविष्यति । 4. साध्याभावादिकारणनिर्णये निपुणो भविष्यति । 5. अव्याप्यकृतिसाध्यकस्थले अव्याप्ति- दोषनिराकरणे समर्थो भविष्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यप्रथमसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-05 (PNV) पत्रनाम /Paper Name-(वैकल्पितचयनितशास्त्रीयविषयः) न्यायवैशेषिकशास्त्रप्रतिपादिततत्त्वानां परिचयः, न्यायप्रतिपादिततत्त्वविचारः

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ मङ्गलस्य स्वरूपज्ञानेन सह तस्य सफलत्वज्ञानं भविष्यति। ❖ ईश्वरस्य अस्तित्वे प्रमाणानां ज्ञानं भविष्यति। ❖ पदार्थस्वरूपज्ञानेन शक्ति-सादृश्यादीनां पदार्थानाम् अनङ्गीकारे युक्तीनां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ द्रव्यस्वरूपज्ञानेन सह द्रव्यत्वजातिसिद्धिप्रकारस्य ज्ञानं भविष्यति। ❖ गुणादिपदार्थानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ कारणानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ पदार्थानां द्रव्याणाञ्च साधर्म्यवैधर्म्ययोः परिज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ समाजे मङ्गलस्य प्रयोजनव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ ईश्वरस्य जगत्कर्तृत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। पदार्थनिर्धारणे समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ द्रव्यस्वरूपं ज्ञात्वा तज्जातिनिर्धारणे समर्थो भविष्यति। ❖ गुणकर्मादिपदार्थानां स्वरूपज्ञानेन सह सामाजिकौपयिकवस्तुनिर्धारणे समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अभावस्य स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारे तस्योपयोगित्वं साधयितुं समर्थो भविष्यति। ❖ पदार्थानां साधर्म्य-वैधर्म्यनिरूपणे योग्यतां प्राप्स्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कारणस्य तद्भेदानां च स्वरूपं ज्ञात्वा वस्तुजातानां कारणनिर्धारणे समर्थो भविष्यति। ❖ द्रव्याणां साधर्म्य-वैधर्म्यनिरूपणे योग्यतां प्राप्स्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ न्यायशास्त्रस्य उद्भवस्य ज्ञानं महत्त्वस्य च ज्ञानम् प्राप्स्यति। ❖ ग्रन्थग्रन्थकारयोः विशेषपरिचयं ज्ञास्यति। ❖ मंगलाचरणस्य प्रयोजनम्, ईश्वरस्य सद्भावे प्रमाणम्, पदार्थस्वरूप-विवेचनम्। ❖ मीमांसकाभिमतशक्तिसादृश्यपदार्थानां खण्डनमित्यादिविषयाणां परिज्ञानम्। ❖ द्रव्यस्वरूपविवेचनम्, द्रव्यत्वजातिसिद्धिः, अन्धकारस्य द्रव्यान्तरत्व खण्डनम्, गुणकर्मपदार्थयोः सामान्य परिचयः। ❖ सामान्य/जातेः सत्तायां प्रमाणम्, विशेषसमवायाभावपदार्थानां स्वरूप विवेचनम्, तथा च अभावस्याधिकरणरूपतायाः खण्डनम्। ❖ पदार्थानां साधर्म्य-वैधर्म्ययोः निरूपणम्, कारणस्य स्वरूपं तथा च भेदानां निरूपणम्, अन्यथासिद्ध्यादितत्त्वानां सम्यक् परिज्ञानम्, न्यायवैशेषिकशास्त्रे प्रतिपादितकारणतावादस्य एवञ्चोपयुक्ततत्त्वानां समाजोपयोगित्वप्रदर्शनम्। 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-05 (PNV),

पत्रनाम / Paper Name- (वैकल्पिकशास्त्रीयविषयः) सिद्धान्तलक्षणम्, जागदीशीसहितम्,

(आरम्भतः “भवति चैवमन्योन्याभावोऽपि प्रतियोग्यसमानाधिकरण” इति दीधित्यन्तो भागः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ सिद्धान्तव्याप्तिस्वीकारे युक्तेः ज्ञानं भविष्यति। ❖ मणिकारीयसिद्धान्तलक्षणस्य स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ दीधितिलक्षणस्य स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ दीधित्युक्तलक्षणघटकपदानां जगदीशदिशा विचारो भविष्यति। ❖ प्रतियोग्यसमानाधिकरणदलस्य विचारो भविष्यति। ❖ दीधित्युक्तलक्षणघटकपदानां जगदीशदिशा विचारो भविष्यति। ❖ अत्यन्तपदस्य प्रयोजनं दर्शयिष्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ मणिकारस्य सिद्धान्तव्यप्तिस्वरूपपरिज्ञानेन छात्रेषु व्याप्तिलक्षणपरिष्कारे कौशलं सततं वर्धयिष्यति । ❖ दीधित्युक्तलक्षणस्य जगदीशदिशाविचारे छात्रेषु तार्किकबुद्धि सम्बर्धयिष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अव्याप्यसाध्यकस्थलस्य परिचयेन छात्रेषु तार्किकक्षमतां प्रकाशयिष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कुत्र गुणानां वृत्तिता इति परिज्ञानेन पदार्थव्यवस्थितौ छात्रेषु नवीनयोग्यतां समुत्पादयिष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ लक्षणे प्रविष्टपदानां प्रयोजनं ज्ञात्वा व्यवहारेषु सम्प्रयोगार्थं अर्हा भविष्यन्ति। ❖ लक्षणानां परिष्कारे विशिष्टयोग्यतां प्राप्स्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. सिद्धान्तलक्षणस्य उद्भवे कारणज्ञानं ज्ञास्यति । 2. मणिकारोक्तस्य व्यप्तिसिद्धान्तलक्षणस्य विमर्शकरणे दक्षो भविष्यति । 3. दीधितिकारेण प्रतिपादितस्य सिद्धान्तलक्षणस्य विचारे निपुणो भविष्यति । 4. आचार्याणां मतानां समीक्षाकरणे दक्षो भविष्यति । 5. व्याप्तिलक्षणस्य यथार्थनिर्णये निपुणो भविष्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यप्रथमसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-07 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- प्रशस्तपादभाष्यम्, प्रशस्तपादाचार्यविरचितम् ('गुणनिरूपणे परत्वनिरूपणादारभ्य समवायनिरूपणान्तो भागः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ परत्वापरत्वयोः स्वरूपनिर्वचनं भविष्यति। ❖ बुद्धेः विशिष्टनिरूपणं भविष्यति। ❖ अविद्यायाः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ विद्यायाः प्रत्यक्षस्य निर्वचनं भविष्यति। ❖ अनुमानस्य तद्भेदस्य च निर्वचनं भविष्यति। ❖ परार्थानुमानस्य विशिष्टाध्ययनं भविष्यति। ❖ हेत्वाभासानां विशिष्टाध्ययनं भविष्यति। ❖ सुखदुःखादिगुणानां स्वरूपनिर्वचनं भविष्यति । ❖ कर्मादिपदार्थानां विशिष्टाध्ययनं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ परत्वापरत्वयोः स्वरूपं ज्ञात्वा ज्येष्ठत्व-कनिष्ठत्वयोः दूरत्वान्तिकत्वयोश्च विश्लेषणसामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ अविद्याभेदानां स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारौपयिकत्वव्यवस्थापने सामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमानस्य विशिष्टाध्ययनं कृत्वा सदनुमितिसम्पादने योग्यतां प्राप्स्यति। ❖ परार्थानुमानसम्पादने योग्यतां ता प्राप्स्यति। ❖ हेत्वाभासस्य विशिष्टाध्ययनेन सह व्यवहारे दोषाणामपाकर्तुं योग्यतां प्राप्स्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ निर्णयादितत्त्वानां स्वरूपं ज्ञात्वा वस्तुतत्त्वनिर्णये सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ सुखदुःखादिगुणानां स्वरूपं ज्ञात्वा प्रवृत्तौ अप्रवृत्तौ च निर्णयसामर्थ्यं प्राप्स्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बन्धमोक्षयोः स्वरूपनिर्णयसामर्थ्यं प्राप्स्यति । ❖ शब्दगुणस्य स्वरूपं ज्ञात्वा वैज्ञानिकपक्षचिन्तने सामर्थ्यं प्राप्स्यति । ❖ कर्मादिपदार्थानां विश्लेषणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. बुद्ध्यादिगुणाणां स्वरूपनिर्णये समर्थो भविष्यति । 2. प्रत्यक्षप्रमाणस्य उपयोगितासिद्धकरणे दक्षो भविष्यति। 3. अनुमानस्य तदङ्गानाञ्च ज्ञानं प्राप्स्यति । 4. हेत्वाभासानां यथार्थस्वरूपमुपयोगिताञ्च ज्ञास्यति । 5. बन्धनमोक्षयोः स्वरूपं वैज्ञानिक दृष्ट्या ज्ञातुं शक्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यप्रथमसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-08 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- न्यायमञ्जरी, आचार्यजयन्तभट्टविरचिता(‘बौद्धाभिमतप्रमाणद्वैविध्यनिरूपणादारभ्य सम्भवैतिह्योर्मानन्तरत्वनिरासान्तो भागः ’)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ बौद्धाभिमतप्रमाणपक्षस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ सांख्यसम्मतप्रमाणपक्षस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ प्रमाणसंप्लवस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ बौद्धादिमतखण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ चतुर्विधप्रमाणव्यवस्थायाः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ अर्थापत्त्यादि विषये मीमांसकानां मतविमर्शो भविष्यति। ❖ अभावस्य प्रत्यक्षत्वव्यवस्थापनपक्षस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ संभवादीनां प्रमाणत्वानङ्गीकारे युक्तिनां प्रदर्शनं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बौद्धाभिमतप्रमाणयोः स्वरूपनिर्वचने तन्निराकरणे च सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ सांख्यमतनिराकरणे समर्थो भविष्यति। ❖ प्रमाणसंप्लवस्य विशिष्टज्ञानसम्पादने समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रत्यक्षादिप्रमाणचतुष्टयव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ अर्थापत्त्यादेः निराकरणे युक्तीनां परिज्ञानं भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुपलब्धेः प्रमाणान्तरत्वनिराकरणे योग्यता प्राप्स्यति। ❖ अभावस्य प्रत्यक्षत्वप्रतिपादने सामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सन्निकर्षस्योपयोगित्वसाधने योग्यतां प्राप्स्यति। ❖ संभवादीनां प्रमाणान्तरत्वनिराकरणे शास्त्रीययोग्यतां प्राप्स्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. प्रमाणविषये बौद्धादिदार्शनिकमतानां ज्ञानं भविष्यति। 2. प्रमाणसमलवत्वविषये न्याययुक्तीः ज्ञास्यति । 3. अर्थापत्तिप्रमाणस्य स्वरूपं ज्ञास्यन्ति, तस्य (प्रमाणस्य) निराकरणमपि करिष्यति। 4. अनुपलब्ध्यादिप्रमाणानां निराकरणे युक्तीनां परिज्ञानं करिष्यति। 5. शक्तेः पदार्थान्तरत्वसिद्धौ निपुणो भविष्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यप्रथमसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-09 (PNV),

पत्रनाम /Paper Name- न्यायसारः, कथालक्षणतः ग्रन्थसमाप्तिपर्यन्तोभागः

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ कथायाः स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ कथाभेदस्वरूपस्य परिज्ञानं भविष्यति । ❖ जातिभेदानां परिज्ञानं भविष्यति । ❖ निग्रहस्थानभेदानां निर्वचनं भविष्यति। ❖ आगमप्रमाणस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ शब्दनित्यत्ववादं ज्ञास्यति । ❖ उपमानादेः आगमान्तर्भावत्वं ज्ञास्यति । ❖ प्रमेयाणां निर्वचनं भविष्यति। ❖ परमात्म-जीवात्मनोः स्वरूपनिर्वाचनं भविष्यति। ❖ मोक्षस्वरूपस्य निर्वचनं भविष्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कथायाः स्वरूपं ज्ञात्वा तस्याः व्यवहारोपयुक्तत्वं साधयिष्यति। ❖ कथाभेदानां स्वरूपं ज्ञात्वा सामाजिकोपयुक्तत्वं साधयिष्यति । ❖ जातिभेदानां स्वरूपं ज्ञात्वा कथाप्रस्तावे तेषामुपयोगित्वं साधयिष्यति । ❖ निग्रहस्थानभेदानां स्वरूपं ज्ञात्वा कथाप्रस्तावे तेषां उपयोगित्वं साधयिष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ आगमस्वरूपं ज्ञात्वा शब्दस्यऽनित्यत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ अगमभेदानां स्वरूपं ज्ञास्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ उपमानादेः शब्दे अन्तर्भावत्वे युक्तिं ज्ञास्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमेयाणां स्वरूपं ज्ञात्वा जीवात्मनः स्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ परमात्मनः स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ आत्मोपासनासाधनं ज्ञात्वा मोक्षस्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. कथायाः स्वरूपं ज्ञातुं दक्षो भविष्यति 2. छलादिपदार्थान् सम्यक्तया ज्ञास्यति 3. प्रमेयविचारे दक्षो भविष्यति 4. जीवात्मपरमात्मनोः स्वरूपं ज्ञास्यति । 5. आत्मनः उपासनायै साधनानि ज्ञास्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यप्रथमसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-10 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- व्याप्तिपञ्चकम्, म-मण् गङ्गेशोपाध्यायविरचितम्, माथुरीसहितम्, (द्वितीयलक्षणादारभ्य पञ्चमलक्षणान्तम्),

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ पूर्वपक्षद्वितीयलक्षणोद्भावे युक्तेः परिज्ञानं भविष्यति । ❖ द्वितीयलक्षणस्य समासविधिं ज्ञास्यति । ❖ द्वितीयलक्षणप्रविष्टापदार्थानां सार्थक्यं ज्ञास्यति । ❖ स्थलाभिप्रायेण द्वितीयलक्षणस्य विवरणं ज्ञास्यति । ❖ तृतीयलक्षणस्वीकारे युक्तेः ज्ञानं भविष्यति । ❖ चतुर्थलक्षणस्य सारं ज्ञास्यति । ❖ पारिभाषिकशब्दानां परिज्ञानं भविष्यति । ❖ पञ्चमलक्षणस्य सारं ज्ञास्यति । ❖ पञ्चमलक्षणानां परित्यागे युक्तिं ज्ञास्यति । 	01	❖ द्वितीयलक्षणोद्भावे बीजं ज्ञात्वा तस्य परिष्कारशैलीबोधने प्रतिपादने च समर्थो भविष्यति ।
	02	❖ तृतीयलक्षणस्वीकारे युक्तिं ज्ञात्वा तस्य परिष्कारपक्षसमाश्रयणे समर्थो भविष्यति ।
	03	❖ चतुर्थलक्षणपरिष्कारपक्षं ज्ञात्वा व्यवहारे अनुप्रयोगे च समर्थो भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पञ्चमलक्षणस्य परिष्कारशैलीं ज्ञात्वा व्यवहारोन्मुखीकरणे समर्थो भविष्यति । ❖ पञ्चमलक्षणानां परित्यागे युक्तिनां ज्ञानं भविष्यति, येन छात्रेषु तार्किकयोग्यतां सम्पादयिष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. द्वितीयलक्षणस्य सद्भावे बीजपरिज्ञानं करिष्यति । 2. अन्योन्याभावयुक्तं ज्ञानं व्याप्तिलक्षणं ज्ञास्यति । 3. साध्यवद्भिन्नपदस्य प्रयोजनं ज्ञास्यति । 4. साकल्यपक्षस्य प्रयोजनं ज्ञास्यति । 5. सर्वाणि पूर्वपक्षव्याप्तिलक्षणानि ज्ञातुं समर्थो भविष्यति । 		

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

अचार्यद्वितीयसत्रम्, पञ्चमपत्रम्
पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-11 (PNV)

पत्रनाम /Paper Name-(वैकल्पिकशास्त्रीयविषयः) सिद्धान्तलक्षणम्,जागदीशीसहितम्,
("तद्विशिष्टस्य च हेत्वधिकरणवृत्तित्वं वाच्यम्" इत्यादिदीधितिग्रन्थादारभ्य समाप्तिपर्यन्तम्)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ सिद्धान्तव्याप्तेरवशिष्टविचारो भविष्यति । ❖ अन्येषां नये प्रतियोग्यसमानाधिकरणपदस्य अर्थविचारो भविष्यति । ❖ यद्वा कल्पस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ दीधितिग्रन्थस्य जगदीशा विवरणं ज्ञास्यति । ❖ प्रतियोगिताधर्मिकोभयाभावघटितलक्षणस्वीकारे युक्तीनां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ सम्बन्धधर्मिकोभयाभावघटितलक्षणस्य विचारो भविष्यति । ❖ दीधितिकारस्य मतस्य जगदीशदिशा परिष्कारो भविष्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ व्याप्तिलक्षणपरिष्कारशैलीबोधने समर्थो भविष्यति । ❖ प्रतियोग्यसमानाधिकरणपदस्य विभिन्नार्थविचारे छात्रेषु तार्किकक्षमतायाः अभिवृद्धिः भविष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ न्यायशैल्यां पदार्थविश्लेषणक्षमतायाः अभिवृद्धिः भविष्यति। ❖ स्थलान्तरेषु अव्याप्त्यातिदोषनिराकरणे समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ दीधित्युक्तसिद्धान्तपक्षविचारे समर्थो भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ छात्रेषु तार्किकयोग्यतायाः विवरणकौशलस्य प्रतिपादनशैल्याश्च सततम् अभिवृद्धिः भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. प्रतियोग्यसमानाधिकरणपदस्य सर्वम् अर्थं ज्ञातुं शक्यति । 2. ग्राह्यसामानाधिकरणपदस्य प्रयोगे समर्थो भविष्यति । 3. सिद्धान्तलक्षणे विभिन्नाचार्याणां मतानां समीक्षाकरणे दक्षो भविष्यन्ति । 4. गगनस्य वृत्तित्वम् इत्यत्र वृत्तित्व-विषयकपदस्य ज्ञानं करिष्यति 5. लक्षणे दोषं ज्ञातुं तन्निराकर्तुञ्च विशेषदक्षतामर्जयिष्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-11 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- (वैकल्पिकचयनितशास्त्रीयविषयः) न्यायशास्त्रीयतत्त्वविमर्शः

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ पृथिव्याः स्वरूपज्ञानेन अवयवातिरिक्तावयविनः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ परमाणुसद्भावे प्रमाणस्य परमाणुस्वरूपस्य च ज्ञानं भविष्यति। ❖ पृथिवीभेदानां योनिजादिशरीराणां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ जलतेजसोः स्वरूपज्ञानेन सह तयोः भेदज्ञानं भविष्यति। ❖ वायुराकाशादीनां द्रव्याणां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ आत्मनः स्वरूपं तस्य चेतनत्वं इति परिज्ञानेन सह अन्येषां दार्शनिकानां मतानां ज्ञानं भविष्यति। ❖ बुद्धेः स्वरूपज्ञानेन सह लौकिकालौकिकसन्निकर्षाणां परिज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पृथिव्याः स्वरूपं ज्ञात्वा परमाणुतः जगतः सृष्टिर्भवति इति वैज्ञानिकपक्षसमाश्रयणे समर्थो भविष्यति। ❖ पृथिवीभेदनिरूपणे योनिजादिशरीराणां परिज्ञानेन सह वृक्षादेः प्राणादिमत्त्वे वैज्ञानिकपक्षबोधने समर्थो भविष्यति। ❖ जल-तेजसोः स्वरूपपरिज्ञाने वैज्ञानिकपक्षपरिज्ञाने च समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ वायुस्वरूपं ज्ञात्वा तस्य वैज्ञानिकपक्षबोधने समर्थो भविष्यति। ❖ आकाशकालदिक्-तत्त्वानां स्वरूपं ज्ञात्वा तेषामुपयोगित्वसम्पादने समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ आत्मनः चेतनत्वे युक्तिं ज्ञात्वा शरीराद्यात्मवादप्रत्याख्यानं समर्थो भविष्यति। ❖ बौद्ध-वेदान्ताद्यभिमततामवादविचारे युक्तीनां परिज्ञानेन सह समाजानुकूल्यप्रदर्शने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बुद्धेः स्वरूपं ज्ञात्वा वस्तुप्रत्यक्षे लौकिकसन्निकर्षाणामुपयोगित्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ अलौकिकसन्निकर्ष-स्वीकारे युक्तीं ज्ञात्वा तस्य वैज्ञानिकपक्षचिन्तने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. पृथिव्याः स्वरूपम्, पृथिवीत्वजातिसिद्धौ प्रमाणञ्च ज्ञास्यति। 2. अवयविसिद्धिः कथं भवतीति ज्ञास्यति। 3. परमाणुसद्भावे प्रमाणम् ज्ञास्यति। 4. पृथिव्याः निरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 5. जलतेजवायूनां निरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 6. जलभेदनिरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 		<ol style="list-style-type: none"> 7. तेजसः निरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 8. आत्मत्वजातिसिद्धिविचारं कर्तुं प्रभविष्यति। 9. चार्वाक-बौद्धसांख्यवेदान्तिनां मतखण्डनं कथं भवतीति ज्ञास्यति। 10. न्यायवैशेषिकदर्शनानुसारेण आत्मानः व्यवस्थापनं कर्तुं प्रभविष्यति। 11. बुद्धेः निर्वचनं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 12. प्रत्यक्षस्वरूपविचारं कर्तुं प्रभविष्यति। 13. लौकिकालौकिकसन्निकर्षाणां विचारं कृत्वा तत्स्वरूपं ज्ञास्यति।

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यद्वितीयसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-12 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- द्रव्यकिरणावली, उदयनाचार्यविरचिता, आदितः पदार्थोद्देशप्रकरणान्ता

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ मङ्गलस्य सफलत्वविचारो भविष्यति। ❖ ईश्वरस्य सत्त्वे प्रमाणं ज्ञास्यति। ❖ पदार्थधर्मसंग्रहार्थं ज्ञास्यति। ❖ अपवर्गविषये आचार्याणां मतं ज्ञास्यति। ❖ तत्त्वज्ञानस्य मोक्षसाधनत्वं ज्ञास्यति। ❖ नवद्रव्याणां परिचयो भविष्यति। ❖ अन्धकारस्य द्रव्यान्तरत्वनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ गुणादिपदार्थानां स्वरूपसद्भावे प्रमाणं ज्ञास्यति। ❖ शक्तिसादृश्यादीनां पदार्थान्तरत्वनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रशस्तपादाचार्याभिमतमङ्गलश्लोकार्थं ज्ञात्वा मङ्गलस्य सफलत्वसाधने युक्तिं सामर्थ्यं च साधयिष्यति। ❖ ईश्वरस्य जगत्कर्तृत्वप्रकारपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ अभावस्य स्वरूपनिर्वचने सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ निःश्रेयसस्य स्वरूपं ज्ञास्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अपवर्गविषये दार्शनिकाणां मतं निर्णेतुं समर्थो भविष्यति। ❖ तत्त्वज्ञानस्य मोक्षसाधनत्वव्यवस्थापयितुं समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ द्रव्याणां विशिष्टं स्वरूपं उदयनाचार्यदिशा ज्ञास्यति। ❖ तमसो द्रव्यान्तरत्वनिराकरणे तार्किकपक्षसमर्थने योग्यतां प्राप्स्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ गुणकर्मणोः भेदज्ञापने समर्थो भविष्यति। सामान्यस्वरूपं ज्ञात्वा सत्ताजातिसद्भावे प्रमाणं ज्ञास्यति। ❖ विशेषपदार्थस्वरूपं ज्ञात्वा तस्य सत्तास्वीकारे युक्तिनां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ समवायस्वरूपबोधने समर्थो भविष्यति। शक्त्यादीनां पदार्थान्तरत्वनिराकरणे युक्तीनां परिज्ञानं करिष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. मङ्गलाचरणस्य सफलन्याये प्रयुक्ताः युक्तीः ज्ञास्यति । 2. ईश्वरस्य सद्भावे उदयनाचार्यस्य युक्तीः अवगमिष्यति । 3. पदार्थानां साधर्मवैधर्मौ ज्ञातुं शक्यति । 4. द्रव्यगुणादिपदार्थानां स्वरूपं ज्ञास्यति । 5. सामान्यादिपदार्थानां सदभावं ज्ञातुं दक्षो भविष्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यद्वितीयसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-13 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- वैशेषिकसूत्रोपस्कारः, शङ्करमिश्रविरचितः (प्रथमाध्यायतः तृतीयाध्यायपर्यन्तो भागः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ मङ्गलवादस्य स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ धर्मस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ वेदप्रामाण्यव्यवस्थापनयुक्तिं ज्ञास्यति । ❖ द्रव्यादीनां साधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ कारणभेदानां स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ सत्कार्यवादनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ पृथिव्यादीनां स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ परमाणुसद्भावे प्रमाणं ज्ञास्यति । ❖ ईश्वरसाधकानुमानस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ स्फोटवादनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ आत्ममनसोः स्वरूपं ज्ञास्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ मङ्गलस्य स्वरूपं ज्ञात्वा तस्य सफलत्वसाधने समर्थो भविष्यति । ❖ धर्मस्वरूपं ज्ञात्वा कर्तव्याकर्तव्यनिर्णये समर्थो भविष्यति । ❖ वेदप्रामाण्यनिरूपणे युक्तीनां परिज्ञानं भविष्यति । ❖ पदार्थद्विशप्रकरणनिर्णये समर्थो भविष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कारणस्वरूपं ज्ञात्वा व्यावहारे निर्णयं कर्तुं समर्थो भविष्यति । ❖ सत्कार्यवादनिराकरणयुक्तिं ज्ञात्वा असत्कार्यवादव्यवस्थापने युक्तीनां परिज्ञानं भविष्यति । ❖ सामान्यस्वरूपं ज्ञात्वा सत्ताजातिसद्भावे मानं ज्ञास्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पृथिव्यादिस्वरूपस्य परिज्ञानं भविष्यति । ❖ परमाणुसद्भावे प्रमाणस्य परिज्ञानं भविष्यति । ❖ ईश्वरसाधकानुमानस्वरूपं ज्ञात्वा तस्य जगत्कर्तृत्वसाधने समर्थो भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दस्वरूपं ज्ञात्वा स्फोटवादनिराकरणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति । ❖ आत्मसाधकानुमानुमानं ज्ञात्वा जीवात्मपरमात्मनः स्वरूपपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ मनसः स्वरूपं ज्ञात्वा तस्य अणुत्वसाधने समर्थो भविष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. धर्मस्वरूपज्ञानात् अन्यमतानां परिज्ञानं करिष्यति । 2. द्रव्यादीनां साधर्म्यवैधर्म्यो सम्यक्तया ज्ञास्यति । 3. सत्कार्यवादस्य निराकरणे स्वमतस्य चोपस्थापने सक्षमा भविष्यति । 4. ईश्वरसिद्ध्यनुमाने शङ्करमिश्रस्य मतं ज्ञास्यति । 5. आत्मपरमात्मनोः स्वरूपमवगमिष्यति । 		

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यद्वितीयसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-14 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- न्यायवार्तिकम्, श्रीभारद्वाजोद्घोतकरप्रणीतम् 1-3 सूत्राणि

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ उद्योतकरस्य वैशिष्ट्यं ज्ञास्यति । ❖ प्रमाणपदार्थस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ प्रथमसूत्रस्य समासप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ संशयादिपदार्थनिर्णयस्य आवश्यकतां ज्ञास्यति । ❖ अवयवपदार्थस्य निर्वचने फलं ज्ञास्यति । ❖ वादादिकथायाः उपयोगित्वं ज्ञास्यति । ❖ अपवर्गकारणं ज्ञास्यति । ❖ दुःखभेदं ज्ञास्यति । ❖ शास्त्रप्रवृत्तिप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ तृतीयसूत्रार्थं ज्ञास्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाणस्वरूपस्य वैशिष्ट्यपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ तत्त्वपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ संशयादिपदार्थस्वीकारे युक्तीनां परिज्ञानं भविष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ उद्योतकरस्याभिप्रायपरिज्ञाने योग्यतां प्राप्स्यति । ❖ अवयवादिपदार्थानां स्वरूपपरिज्ञाने तत्फलपरिज्ञाने च समर्थो भविष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ वादादिकथानां स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारे तासामुपयोगत्वं साधयिष्यति । ❖ निःश्रेयसः भेदं ज्ञास्यति । ❖ दुःखभेदस्वरूपपरिज्ञाने योग्यतां प्राप्स्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शास्त्रप्रवृत्तिनिर्णये योग्यतां प्राप्स्यति । ❖ तृतीयसूत्रार्थं ज्ञात्वा प्रमाणनिर्णये सामर्थ्यं प्राप्स्यति । ❖ प्रत्यक्षादिप्रमाणानां विशिष्टार्थपरिज्ञाने सामर्थ्यं प्राप्स्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. वार्तिकारमतानुसारं प्रमाणलक्षणं ज्ञास्यति । 2. प्रथमसूत्रस्य समासादीति सम्यगवगच्छति । 3. संशयादिपदार्थानामुपयोगितासिद्धौ सक्षमा भविष्यति । 4. क्षस्य भेदानां परिचयं ज्ञास्यति । 5. मोक्षस्वरूपं ज्ञास्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यद्वितीयसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-15 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- वैशेषिकसूत्रोपस्कारः, शङ्करमिश्रविरचितः (चतुर्थाध्यायतः षष्ठाध्यायपर्यन्तो भागः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ नित्यत्वस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ वायोरप्रत्यक्षत्वप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ रूपरसादीनां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ पृथिव्यादिकार्यद्रव्याणां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ शरीरेन्द्रियादीनां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ पतनादीनां कारणं ज्ञास्यति। ❖ अदृष्टाधीनकर्मस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ योगस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ अन्धकारस्वरूपं तत्खण्डनप्रकारं च ज्ञास्यति। ❖ आपद्धर्मस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ धर्माधर्मयोः स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ शौचाशौचनिरूपणं भविष्यति। ❖ मोक्षस्वरूपं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ नित्यत्वस्वरूपं ज्ञात्वा नित्यपरमाणुसाधनप्रकारपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ वायोः प्रत्यक्षाभावत्वं साधनप्रकारपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ पृथिव्यादिकार्यद्रव्याणां स्वरूपं ज्ञात्वा सृष्टिप्रक्रियापरिज्ञाने समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शरीरेन्द्रियाणां स्वरूपं ज्ञात्वा तद्भेदनिरूपणे समर्थो भविष्यति। ❖ पतनकारणानां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ पार्थिवविषयेनिर्णये समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अदृष्टाधीनकर्मस्वरूपस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ संस्कारस्य स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ योगमोक्षयोः स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारोपयुक्तत्वं साधयिष्यति। ❖ अन्धकारस्य स्वरूपनिर्णये करिष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ वेदस्यपौरुषेयत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ अधर्मसाधनं ज्ञात्वा तन्निरोधप्रकारपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ आपद्धर्मस्वरूपं ज्ञात्वा तस्यव्यवहारोपयुक्तत्वं साधयिष्यति। ❖ धर्माधर्मयोः प्रयोजननिर्णये समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. परमाणोः नित्यत्वे प्रयुक्तानां युक्तीनां परिज्ञानं करिष्यति । 2. शरीरस्य पाञ्चभौतिकत्वनिराकरणे समर्थो भविष्यति । 3. गुरुत्वादिगुणानां स्वरूपं ज्ञास्यति । 4. वेदपौरुषेयत्वसिद्धौ समर्थो भविष्यति । 5. धर्माधर्मयोः स्वरूपं ज्ञातुं शक्यति । 		

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यद्वितीयसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-16 (PNV), पत्रनाम /Paper Name-(वैकल्पिकशास्त्रीयविषयः) न्यायभाष्यम्, आचार्यवात्स्यायनविरचितम् तृतीयचतुर्थाध्यायौ

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ आचार्यस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ शरीरादिव्यतिरिक्तात्मास्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ मनसः चैतन्यनिरूपणे समर्थो भविष्यति । ❖ इन्द्रियस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ बुद्धेः स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ क्षणभङ्गवादपक्षनराकरणप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ प्रवृत्तिदोषाणां स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ शून्यवादनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ प्रेत्यभावस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ तत्त्वज्ञानोत्पत्तिप्रकारं ज्ञास्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ आत्मस्वरूपं ज्ञात्वा शरीरेन्द्रियाद्यात्मवादनिराकरणे समर्थो भविष्यति । ❖ शरीरपरीक्षायाः परिज्ञानं भविष्यति । ❖ इन्द्रियपरीक्षायाः परिज्ञानं भविष्यति । ❖ अर्थपरीक्षायाः स्वरूपज्ञानं भविष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बुद्धिनिराकरणप्रक्रियायः स्वरूपज्ञापने समर्थो भविष्यति । ❖ क्षणभङ्गवादपक्षनराकरणप्रकारं ज्ञात्वा स्वसिद्धान्तव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति । ❖ मनसः परीक्षाप्रकरणपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रवृत्तिदोषाणां स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारिकत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति । ❖ प्रेत्यभावस्वरूपं ज्ञात्वा भाष्यदिशा कार्यकारणनिर्धारणे समर्थो भविष्यति । ❖ शून्यवादनिराकरणे समर्थो भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ फलपरीक्षास्वरूपपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ दुःखस्वरूपं ज्ञात्वा तदपाकरणे समर्थो भविष्यति । ❖ अपवर्गस्वरूपनिर्णये समर्थो भविष्यति । ❖ तत्त्वज्ञानसाधनप्रकारनिर्णये समर्थो भविष्यति । ❖ बाह्याभङ्गपक्षनिराकरणे समर्थो भविष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. आत्मतत्त्वनिर्णये सुयोग्या भविष्यति । 2. पुनर्जन्मवादविचारे स्वमतानि समीक्षितुं दक्षो भविष्यति । 3. परमाणुसद्भावस्य युक्तीः ज्ञास्यति । 4. अवयविसद्भावे युक्तीः उपस्थापयितुं निपुणो भविष्यति । 5. मोक्षकाराणानि ज्ञास्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-16 (PNV) पत्रनाम /Paper Name- (वैकल्पिकचयनितशास्त्रीयविषयः) न्यायवैशेषिकशास्त्रतत्त्वविचारः

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमिते: स्वरूपज्ञानेन सह तत्कारणस्य परामर्शस्य व्याप्तेश्च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ पक्षतायाः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ हेत्वाभासस्य तद्भेदानां च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ उपमान - शब्दप्रमाणयोः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ जातौ शक्तिः व्यक्तौ वा शक्तिरिति मतं ज्ञात्वा जातिविशिष्टः व्यक्तिशक्तिवादस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ लक्षणायाः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ स्मृतेः मनसश्च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ विशेषगुणानां सामान्यगुणानां च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमिते: स्वरूपं ज्ञात्वा तज्जनकस्य परामर्शस्य स्वरूपं ज्ञास्यति। येन समाजे अनुमितिकारणव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ मीमांसाकाभिमतपूर्वपक्षव्याप्तिस्वरूपं ज्ञात्वा तन्निराकरणे युक्तीं च ज्ञात्वा सिद्धान्तव्याप्तिस्वरूपनिर्वचने समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पक्षतायाः स्वरूपं ज्ञात्वा तद्वैशिष्ट्यस्य समाजोन्मुखीकरणे समर्थो भविष्यति। ❖ सदहेतुपरिज्ञानेन सह तद्विपरीतस्य असदहेतोः परिज्ञानं भविष्यति। येन व्यवहारे असदनुमितेः निराकरणे समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दप्रमाणस्वरूपज्ञानेन सह शक्तिग्राहकनिर्धारणे समर्थो भविष्यति। ❖ व्यवहारजगति शक्यार्थस्य लक्ष्यार्थस्य च परिज्ञानेन सह व्यवहारे अनुप्रयोगयोग्यतामवाप्स्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ स्मृतेः स्वरूपज्ञानेन सह आन्तरिकतत्त्वस्य मनसः परिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ मूर्तामूर्तगुणनिरूपणे सामान्य-विशेषगुणनिरूपणे च समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. अनुमानप्रमाणस्य उपयोगितां ज्ञास्यति। 2. अनुमितेः स्वरूपं ज्ञास्यति। 3. अनुमितिकारण-परामर्शस्वरूपविचारः, मीमांसाकानां मतखण्डनस्य विचारे समर्थो भविष्यति। 4. पूर्वपक्षखण्डनपूर्वकं सिद्धान्तपक्षतायाः व्यवस्थापनं कर्तुं योग्यो भविष्यति। 5. वर्तमानसन्दर्भे हेत्वाभासज्ञानस्य आवश्यकतां प्रतिपादयिष्यति। 6. सव्यभिचारादिहेत्वाभासानां निर्वचनं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 	<ol style="list-style-type: none"> 7. उपमानशब्दयोः स्वरूपं ज्ञास्यति। 8. शक्तेः स्वरूपं ज्ञास्यति। 9. जातेः शक्तिवादीनां मतखण्डनं कर्तुं योग्यो भविष्यति। 10. पद-पदभेदस्वरूपविचारं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 11. शाब्दबोधे करणविचारे समर्थो भविष्यति। 12. स्मृतिमनसोः स्वरूपविचारे समर्थो भविष्यति। 13. गुणनिरूपणे मूर्तामूर्तादिगुणस्वरूपनिर्वचनं कथमस्तीति विचारे समर्थो भविष्यति।। 	

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यद्वितीयसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः (कोड) / Paper Code- C-17 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- द्रव्यकिरणावली, उदयनाचार्यविरचिता (पदार्थसाधर्म्यप्रकरणादारभ्य पृथिवीनिरूपणान्ता)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ पदार्थानां साधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ द्रव्यगुणकर्मणां साधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ कारणत्वसाधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ द्रव्यादीनां चतुर्णां साधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ नवद्रव्याणां साधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ जातिबाधकानां स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ मूर्तानां साधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ भूतानां साधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ आकाशात्मनां साधर्म्यं ज्ञास्यति । ❖ पृथिवीस्वरूपं तद्भेदं च ज्ञास्यति । ❖ परमाणुस्वरूपं ज्ञास्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पदार्थानां साधर्म्यनिरूपणे सामर्थ्यं प्राप्स्यति । । ❖ द्रव्यगुणकर्मणां साधर्म्यं ज्ञातुं प्रभवन्ति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ जातिबाधकानां स्वरूपं ज्ञात्वा वस्तुतत्त्वदर्शने समर्थो भविष्यति । ❖ भूतानां मूर्तानां साधर्म्यनिर्वचने समर्थो भविष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ आकाशात्मनां साधर्म्यपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ वाखादीनां साधर्म्यपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पृथिवीस्वरूपं ज्ञात्वा तज्जातिसिद्धिप्रकारपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ शरीरादिभेदानां स्वरूपपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. द्रव्यादीनां त्रयाणां साधर्म्यनिरूपणे समर्थो भविष्यति । 2. जातिबाधकानां परिज्ञाता भविष्यति । 3. पृथिवीस्वरूपनिर्धारणे दक्षो भविष्यति । 4. पार्थिवेन्द्रियादीनां सद्भावे प्रमाणविषयकं ज्ञानं प्राप्स्यति । 5. परमाणुद्वयणुकादीनां सद्भावे प्रमाणविषयकं ज्ञानं प्राप्स्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यचतुर्थसत्रम्, द्वितीयपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-18 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- वैशेषिकसूत्रोपस्कारः, शङ्करमिश्रविरचितः (सप्तमाध्यायतः दशमाध्यायपर्यन्तो भागः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ गुणस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ रूपादिगुणानां स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ चित्रसखण्डनप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ पारिभाषिकसज्ञास्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ मनसोऽणुत्वसाधने युक्तिं ज्ञास्यति । ❖ द्वित्वोत्पत्तिप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ समवायनानात्वपक्षनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति । ❖ असत्कार्यवादस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ सुखदुःखानां स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ कारणस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ वेदस्य प्रामाण्यव्यवस्थापने युक्तिं ज्ञास्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ गुणस्वरूपं ज्ञात्वा गुणभेदनिर्वचने समर्थो भविष्यति । ❖ चित्रसखण्डनप्रकारपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ मनसोऽणुत्वव्यवस्थापने युक्तिं ज्ञास्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सांख्याभिमतसत्कार्यवादनिराकरणे युक्तिपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ समवायस्वरूपं ज्ञात्वा नानात्वनिराकरणे समर्थो भविष्यति । ❖ समवायखण्डनप्रकारनिर्वचने समर्थो भविष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रत्यक्षभेदतत्त्व परिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ असत्कार्यवादनिराकरणे समर्थो भविष्यति । ❖ अभावस्वरूपपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमानस्वरूपं ज्ञात्वा तदङ्गानां स्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ पञ्चावयवानां व्यवहारौपयिकत्वं साधयिष्यति । ❖ शब्दस्य अनुमानान्तर्गतत्वसाधने समर्थो भविष्यति । ❖ कारणस्वरूपं ज्ञात्वा कारणानां व्यवहारौपयिकत्वं साधयिष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. रूपादिगुणान् ज्ञास्यति । 2. समवायस्य सद्भावे युक्तिनां यथार्थज्ञानं प्राप्तुं शक्यति । 3. असत्कार्यवादस्य व्यवस्थापने दक्षो भविष्यति । 4. अभावपदार्थान् सम्यगवगमिष्यति । 5. कारणस्य स्वरूपं ज्ञास्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यचतुर्थसत्रम्, तृतीयपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-19 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- न्यायवार्तिकम्, श्रीभारद्वाजोद्योतकरप्रणीतम्, 4-7 सूत्राणि

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ वार्तिकाभिमतं प्रत्यक्षस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ सन्निकर्षस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ प्रत्यक्षविषये बौद्धमतं ज्ञास्यति । ❖ अनुमानस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ अनुमानभेदतत्त्वं ज्ञास्यति । ❖ पूर्ववदादि अनुमानस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ उपमानस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ शब्दस्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ शब्दस्वरूपं तद्भेदस्वरूपञ्च ज्ञास्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रत्यक्षसूत्रार्थं ज्ञात्वा भारद्वाजाभिप्रायपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ सन्निकर्षाणां स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारोपयुक्तसाधने समर्थो भविष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमानस्वरूपं ज्ञात्वा उद्योतकराभिमतपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ अनुमानभेदं ज्ञात्वा व्यवहारोपयुक्तत्वं साधयिष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पूर्ववदानुमानस्वरूपपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ शेषवदानुमानस्वरूपपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ सामान्यतोदृष्टानुमानस्वरूपपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ उपमानस्वरूपं ज्ञात्वा तदुपयोगित्वं साधयिष्यति । ❖ शब्दप्रतिपादकसूत्रार्थं ज्ञात्वा व्यवहारोपयोगित्वसाधने समर्थो भविष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. प्रत्यक्षसूत्रस्य अर्थं ज्ञातुं सक्षमा भविष्यति । 2. सन्निकर्षाणां यथार्थज्ञानं करिष्यति । 3. सभेदानुमानं ज्ञास्यति । 4. उपमानस्य सूत्रार्थविचारे भारद्वाजस्य मतसमीक्षणं करिष्यति । 5. शब्दप्रमाणं तद्भेदञ्च सम्यक्तया ज्ञास्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यचतुर्थसत्रम्, चतुर्थपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-20 (PNV), पत्रनाम / Paper Name- प्राचीनन्यायवैशेषिकेतिहासः, भारतीयदर्शनस्येतिहासः, पाश्चात्यतर्कशास्त्रपरिचयः

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्राचीनन्यायवैशेषिकयोरुत्पत्तिविकासक्रमं ज्ञास्यति । ❖ शास्त्रान्तरेषु प्राचीनन्यायवैशेषिकयोः प्रभावं ज्ञास्यति । ❖ चार्वाकादि-अवैदिकदर्शनानां परिचयं ज्ञास्यति । ❖ सांख्यादि-वैदिकदर्शनानां परिचयं सिद्धान्तं ज्ञास्यति । ❖ पाश्चात्यतर्कशास्त्रस्य स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ पञ्चावयवानां स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ पदवाक्ययोः स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ अनुमानस्य नियमं ज्ञास्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्राचीनन्यायवैशेषिकयोरुत्पत्ति-विकासक्रमपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ शास्त्रान्तरेषु प्राचीनन्यायवैशेषिकयोः प्रभावं ज्ञात्वा शास्त्रान्तरीयपदार्थबोधे समर्थो भविष्यति । ❖ प्राचीनन्यायवैशेषिकयोः शास्त्रीयसिद्धान्तपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ चार्वाकादि अवैदिकदार्शनिकानां स्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ अवैदिकदार्शनिकानां सिद्धान्तपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ सांख्ययोगदर्शनयोः सिद्धान्तपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पूर्वतरमीमांसादर्शनस्य परिचयं ज्ञात्वा सिद्धान्तपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ वैशेषिकदर्शन-अरविन्दादिदर्शनयोः सिद्धान्तपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पाश्चात्यतर्कशास्त्रस्य स्वरूपं ज्ञात्वा तार्किकयोग्यतां साधयिष्यति । ❖ पञ्चावयववाक्यप्रयोगसामर्थ्यं प्राप्स्यति । ❖ सांकेतिकतर्कशास्त्रस्य स्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ अनुमाननियमपरिज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. अवैदिकदर्शनानां परिचयं सिद्धान्तान् च ज्ञास्यति । 2. वैदिकदर्शनानां ज्ञानं प्राप्स्यति। 3. वैशेषिकदर्शनस्य विशिष्टं मतं ज्ञास्यति। 4. न्यायवैशेषिकयोः सिद्धान्तानां तुलनात्मकमध्ययनं कर्तुं शक्यति । 5. पाश्चात्यशास्त्रस्य भारतीयदर्शनशास्त्रस्य च तुलनात्मकमध्ययनं कर्तुं पारयिष्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

आचार्यचतुर्थसत्रम्, पञ्चमपत्रम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-21 (PNV), पत्रनाम /Paper Name-(वैकल्पिकशास्त्रीयविषयः) न्यायभाष्यम्, आचार्यवात्स्यायनविरचितम् पञ्चमोऽध्यायः

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ जाते: स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ सूत्रभाष्यदिशा जातिभेदं ज्ञास्यति। ❖ जातिभेदेषु साधर्म्यवैधर्म्ययोः स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ प्राप्त्यप्राप्त्यादि जातीनां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ अर्थापत्यादिसमानां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ निग्रहस्थानस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ निग्रहस्थानभेदं ज्ञास्यति। ❖ प्रतिज्ञाहान्यादेः स्वरूपं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ जाते: स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारे तस्याः उपयोगित्वं साधयितुं समर्थो भविष्यति। ❖ जातिभेदेषु साधर्म्यवैधर्म्यसमयोः स्वरूपं ज्ञात्वा कथामुपयोगित्वव्यवस्थापनसामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्राप्त्यादिसमानां स्वरूपं ज्ञात्वा तासां सार्थकत्वं साधयितुं समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अर्थापत्यादिसमानां स्वरूपं ज्ञात्वा वादादौ प्रयोगप्रक्रियानिर्वचने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ निग्रहस्थानस्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारे तस्योपयोगित्वसाधयितुं समर्थो भविष्यति। ❖ प्रतिज्ञाहान्यादेः स्वरूपं ज्ञात्वा कथायां छलादौ च तेषामुपयोगित्वं साधयितुं समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. कथायां जातेः उपयोगितायाः समर्थनं करिष्यति । 2. जातेः भेदान् ज्ञास्यति । 3. निग्रहस्थानस्य पृथग्रहणे युक्तीनां परिज्ञानं करिष्यति । 4. निग्रहस्थानस्य भेदानां परिचयं प्राप्तं दक्षो भविष्यति । 5. वर्तमानपरिप्रेक्ष्ये जातिनिग्रहस्थानयोः उपादेयतायाः युक्तिप्रदाने समर्थो भविष्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Postgraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Postgraduate Programmes for 2 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

पत्रसङ्केतः(कोड) / Paper Code- C-21 (PNV), पत्रनाम /Paper Name- (वैकल्पिकचयनितशास्त्रीयविषयः)न्यायवैशेषिकशास्त्रतत्त्वविचारः, न्यायशास्त्रतत्त्वविचारः

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ निमित्तकारणगुणानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ रूपादिचतुष्टयगुणानां स्वरूपज्ञानेन सह पाकजप्रक्रियायाः क्षणप्रक्रियायाश्च अधिगमो भविष्यति। ❖ संख्यादिगुणानां विशेषज्ञानं भविष्यति। ❖ बुद्धिनिरूपणे अवशिष्टानां अप्रमाणां संशयादीनां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ प्रामाण्यवादस्य व्याप्तिग्रहोपायस्य उपाधेश्च स्वरूपपरिज्ञानं भविष्यति। ❖ शब्दस्य प्रमाणान्तरत्वव्यवस्थापने युक्तीनामधिगमो भविष्यति। ❖ अनुमानभेदज्ञानेन सह सुखदुःखादिगुणानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ विध्यर्थविषये न्याय-मीमांसामतयोः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ नञर्थस्य परिज्ञानेन सह अवशिष्टानां गुरुत्वादिगुणानाम् अवबोधो भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ गुणानां निमित्तकारणत्वं ज्ञात्वा रूप-रस-गन्ध-स्पर्शगुणानां वैज्ञानिकपक्षज्ञापने समर्थो भविष्यति। ❖ पाकज-क्षणप्रक्रिययोः विषये आचार्याणां मतं ज्ञात्वा तयोः प्रक्रिययोः वैज्ञानिकपक्षं ज्ञास्यति। ❖ संयोग-विभागादिगुणानां कारणज्ञापने समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाप्रमयोः कारणस्वरूपं ज्ञात्वा संशयादीनां शास्त्रेषु व्यवहारेषु च उपयोगित्वप्रदर्शने समर्थो भविष्यति। ❖ प्रामाण्यवादस्य व्याप्तिग्रहोपायस्य च शास्त्रीयपद्धतिं ज्ञात्वा व्यवहारे तदुपयोगित्वसाधने च समर्थो भविष्यति। ❖ उपाधेः स्वरूपं ज्ञात्वा दोषोद्भावेन समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दस्य प्रमाणान्तरत्वे युक्तिं ज्ञात्वा तत्प्रयोगे समर्थो भविष्यति। ❖ अनुमानस्य भेदं ज्ञात्वा व्यवहारे तदुपयोगित्वसम्पादने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विध्यर्थस्वरूपं ज्ञात्वा प्रयोगोन्मुखीकरणे समर्थो भविष्यति। ❖ नञर्थं ज्ञात्वा समाजे निषेधोन्मुखीकरणे समर्थो भविष्यति। ❖ शब्दस्य वैज्ञानिकपक्षावबोधने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ निमित्तकारणगुणानां स्वरूपज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ शब्दस्य प्रमाणान्तरत्वव्यवस्थापने युक्तीनामधिगमे समर्थो भविष्यति। ❖ अनुमानभेदज्ञानेन सह सुखदुःखादिगुणानां स्वरूपज्ञानं प्राप्स्यति। ❖ विध्यर्थविषये न्याय-मीमांसामतयोः परिज्ञानं करिष्यति। ❖ नञर्थस्य परिज्ञानेन सह अवशिष्टानां गुरुत्वादिगुणानाम् अवबोधे समर्थो भवितुमर्हति। 		